כהן גדול פרק שביעי נזיר

ואיבעית אימא כי קתני מידי דמת מידי דחי לא קתני. ולא תמשוך בהגך ששה דברים אבר מן החי: ואיבעית אימא כי קתני מילי דנזיר מגלח על אהילו לאפוקי עצם כשעורה. דאינו מגלח אלא על מגעו ועל משאו: ואיבעית אימא מידי דהדר ביה.

ואי ס"ד או שדרה או גולגולת הני שבעה הויין כי קתני (סימן יחיד שהוא גילה ואחד) כל היכא דפליגי עליה רבים לאפוקי עצם כשעורה דיחיד הוא דפליג עליה [6]דתני' [7]עצם כשעורה שנחלק לשנים ר"ע [8]ומטמא ורבי יוחנן בן נורי מטהר ואי בעית אימא כי קתני אבר מן המת אבר מן החי לא קתני ואיבעית אימא כי קתני כל היכא דנזיר מגלח על אהילו [9]לאפוקי עצם כשעורה דלא ואיבעית אימא כי קתני כל היכא דהדר ביה לאפוקי רביעית דם דלא הדר ביה דאמר ליה רבי לבר קפרא לא תשנה רביעית דם בחזרה שהרי למודו של ר' עקיבא בידו ועוד המקרא מסייעו ועל כל נפשות מת לא יבא [10]ר"ש אומר עד ימיו היה מטמא אם משמת חזר בו איני יודע תנא [11]הושחרו שיניו מפני תעניותיו ת"ש [12]דתניא [13]בש"א [14]רובע עצמות מן העצמים או משנים או משלשה ובה"א רובע מן הגויה מרוב הבנין או מרוב המנין אמר רבי יהושע יכולני לעשות דברי ב"ש ודברי ב"ה כאחד שב"ש אומרים משנים או משלשה או משני שוקיים וירך אחד או משני ירכיים ושוק אחד הואיל ורוב [15] גובהו של אדם [16]מגובה וב"ה אומרים מן הגויה או מרוב בנין או מרוב מנין הואיל וישנן במפרקי ידים ורגלים שמאי אומר אפילו עצם מן השדרה או מן הגולגולת [17]שאני שמאי דמחמיר (ב) ליפשוט מינה טעמא דבית שמאי דמחמיר הא רבנן עד דאיכא שדרה וגולגולת לא עד כאן לא פליגי רבנן עליה דשמאי אלא בעצם אחד דאתי מן השדרה ומן הגולגולת אבל היכא דאיתיה בעיניה אפילו חדא מינהון בעי רמי בר חמא רובע עצמות מן שדרה וגולגולת מאי [א] כי קתני חצי קב עצמות היכא דאיכא משאר אבריו אבל מן שדרה וגולגולת דחמירי אפי' רובע עצמות או דלמא לא שנא אמר רבא ת"ש השדרה והגולגולת ואי סלקא דעתך רובע עצמות דאתי מן שדרה וגולגולת [ב] חמיר ליתני על רובע עצמות הבא מן השדרה כו' והא

לעולם אי שדרה או גולגולת הנן. כי קתני דששה דברים הן בהאי דפליגי עליה רבים אבל בעצם כשעורה דלא פליגי עליה רבים אלא יחיד לא חשיב ליה ממיינא ולעולם אי שדרה או גולגולת הנן וחשיב להו תרי וליכא בהו אלא ששה דסמי (ג) מכן שעורה. ואיכא דאמרי כשעורה הוא ממיינא משום דאתיין לה מן המת אבל אבר מן החי סמי מכאן: **ואיבעית אימא כי קתני כל היכא דנזיר מגלח על אהילו** [ג] **לאפוקי עצם כשעורה.** דלדברי הכל לא מיטמא נזיר על אהילו. ולא"ת רביעית דם דלא מיטמא באהילו וקתני לר"ע מיטמא נזיר באהילו דאיהו משמע ליה מעל כל נפשות מת לא יבא [ד] כדאמרינן לעיל (דף נא.) מנין לרביעית דם שמטמא באהל כו': **לא תשנה רביעית דם בחזרה.** שאחז בו ר"ע דודאי לא חזר בו שלעולם היה סבור שרביעית דם הבאה מב' מתים מטמא באהל: **שהרי** [ה] **למודו בידו.** [ד] למודו ערוך כך שהוא מטמא ומזיר מגלח. וחכ"א כשהוא בא ממת א' ה"ז מטמא באהל אבל אין הנזיר מגלח עליו עד שיהא בו [א] [ו]רביעית לוג: **עד ימיו.** כלומר כל ימיו היה מטמא ר"ע [ז]שמא משמת חזר בו: **הושחרו שיניו.** של ר"ש: **מפני תעניותיו** [ח]. לפי שדרך גנאי היה משתעי עליה דר"ע ואמר אם משמת חזר בו: **ת"ש כ"ש אומרים רובע עצמות מן העצמות.** שאמרו שמטמאין באהל ומזה עליהן בשליש[ט] כגון שבא משני עצמות או משלשה עצמות אבל לא ממעצם אחד: **וכ"ה אומרים רובע.** עצמות שאמרו מן הגויה בזמן שהוא בא מרוב הבנין או מרוב המנין אבל משאר איברים שאין רוב בנין או רוב מנין אינו מטמא באהל: **משני שוקיים וירך אחד.** [י]ג' איברים [יא] כב"ש ויהא בהן רוב בניינו וב"ה אומרים מרוב המנין אבל לא משאר אברים הרי הוא יכול להתקיים דברי ב"ה כמו במפרקי ידים ורגלים שיהא בהן רוב מנין וג' איברים כב"ש: **שמאי אומר.** רובע עצמות שאמרו אפילו הבא מעצם אחד מטמא באהל ומאי מעצם אחד כגון דאתי מן השדרה או מגולגולת: **מאי.** מי הוי נזיר מגלח עליו או לא: **דחמירי.** דאית בהו חומרא טפי משאר אברים: **ליתני.** הא בהדיא ועל רובע עצמות הבא מן השדרה של שני מתים ומן הגולגולת של ג' מתים שר' עקיבא מטמא וחכמים מטהרין [יב]: והא

אור זרוע

מא א מיי' פ"ד מהלכ' טומאת מת הלכה ד: מב ב מיי' פ"ז מהלכות מירות הלכה ו: מג ג מיי' שם הלכה ב ופ"ב מהל' טומאת מת הלכה ט י ופ"ג שם הלכה ח ועיין שם בכ"מ סמג עשין רלא:

נוסחת הריב"ן

ח) דנזיר מגלח על אהילו וא"ת רביעית דם לא מטמא כו' וקתני מיהו לר"ע מיטמא: ב) תלמודו בידו תלמוד ערוך בפיו כך: ג) אלי לוג: ד) היה מטמא ר"ע בכולן ו' דברים ולא חזר בו הס"ד: ה) מפני תעניותיו משום לאמר דברים שאינן כדי כנגד ר"ע שאמר אם משמת חזר בו הס"ד: ו) ובגיעי: ז) שיהא בהן ג' אברים כו' ויש בניינו ויש בניינו בב"ה ובית הלל אומרים כו' הרי הן יכולים להתקיים דברי ב"ה במפרקי כו': ח) מטהרין עד שיהא בה רובע עצמות מן השדרה וגולגולת של מת אחד אלא מדלא קתני הכי ש"מ דאלי קב של עצמות גמירי ואפילו בשדרה וגולגולת. ומי אמר רבא הכי דבריו' עצמות לא פגי כשדרה וגולגולת הס"ד:

הגהות התוספות

1. ל"ל שאחז בו. 2. ל"ל ושב. 3. נדל"ל דתמן. 4. בס"ל קתניא. 5. נדל"ל רוב. 6. ל"ל וכמפרקי. 7. ל"ל דנפרסת. 8. ל"ל דלא פליגי עליה בולי האי דלמאלי בעינן עצם אחד והאלר נמקמ. 9. ל"ל דשמאי. 10. ל"ל דשמאי. 11. ל"ל דשמאי. וכן בסמוך.

פי' הרא"ש

אבר מן המת וכו' פי' כי קתני (בכללה) אבר מן המת ובכללו אבר מן החי הלכך בכללא קא מני ר' ובפרטא קא מני ד'. לאפוקי עצם כשעורה דאין הנזיר מגלח אלא על מגעו ועל משאו ועל רביעית דם דקתני ס"ל לר"ע דנזיר מגלח על אהלו וקשה דבמתני' מוכח ר"ע דנזיר מגלח על רביעית דם מק"ו דעצם כשעורה ודיו לבא מן הדין להיות כנדון. וצ"ל לפי הך שינויא בודאי ר"ע גמרא גמיר דנזיר מגלח על רביעית דם ואף על אהלו ובמתני' לדבריו דר"א קאמר: מידי דהדר ביה ר"ע כדקאמר לעיל ורביעית דם לא חזר בו כדמפרש ואזיל: הושחרו שיניו מפני תעניותיו משום שלא דבר בלשון כבוד על רבו בהא דקאמר אם משמת חזר בו: ב"ש אר' רובע עצמות. הבא מן העצמות מב' או ג' וב"ה אר' הבא מן הגויה מרוב המנין דהיינו ק"ה איברים או מרוב הבנין ואם קצע מכולן רובע עצמות טמא: יכולני לעשות דברי ב"ש וב"ה שלא נחלקו בדבר זה. מב' שוקים וירך א' והב' דקאמרי ב"ש לאו דוקא דלעולם מתלתא נמי. וי"מ מב' שוקים וירך א' לא חשיב כי אם ב' לגבי ב' ירכים ושוק אחד שהשוק הוא קטן מן הירך שהוא למטה מן הארכובה והירך הוא למעלה מן הארכובה ובמס' אהלות דחשבינן אברי האדם ממטה למעלה קא חשיב ב' דשוק ה' בארכובה וא' דירך: שמאי אר' אפי' עצם א' מן השדרה מן הגולגלת. וקס"ד מדקאמר שמאי אפי' עצם א' מן השדרה או מהגולגלת מטמא באהל מכלל דרבנן דפליגי אמרי שדרה או גולגלת דאי לאו הכי מפלגת פלוגתייהו יותר מדאי: ומשני שמאי דמחמיר. אבל רבנן לעולם תרוייהו בעו. לפשוט מיניה. טעמא דשמאי דמחמיר לטמא בעצם משדרה לבד או מגלגולת לבד כדקתני או הכי רבנן דלא תנו אז אלא השדרה והגולגולת עד דאיכא שדרה וגולגולת אבל היכא דאיתיה בעיניה חד מנהון. ושמאי דמחמיר לטמא אפי' בעצם הוצרך למתני אז דלא חימא כולי האי לא מחמיר אלא בעי עצם מכל חד מנייהו אבל לרבנן דמצריכי שדרה שלימה או גולגולת שלימה לא צריך לרוב בניינו או לרוב מניינו שאין בהם רובע קב עצמות וכה"ג איכא למימר נמי על שדרה וגולגולת. בתר דשמעה מר' עקיבא לא אתפרש והר' יעקב מפ' דרבא אמרה למתני' על מתני' דאהלות דקא חשיב ר' דברים שר"ע מטמא ורקא חשיב שדרה וגולגולת מב' מתים ורובע עצמות מב' מתים. ואי אין שדרה וגולגולת פחות מרובע אמאי איצטריך לשנותן. וחדרינ רבא לא נצרכה אלא לשדרה וגולגולת שאין בהם רובע אבל מקמי דשמעה לר"ע הוה ס"ד דאין שדרה וגולגולת פחות מרובע וקשיא לן אמאי קאמר בחד דשמעה מר"ע הא מקמי הך דר"ע קתני במתני' ואלו מטמאין באהל וקתני השדרה והגולגולת ורובע עצמות ועלה נמי בעי לשנויי לא נצרכה אלא לשדרה וגולגולת שאין בהם רובע:

ח) אולי צ"ל והא רבא הוא דאמר לא נצרכה אלא וכו' אלמא דיש שדרה וכו'.

הגהות הב"ח

(א) גב' הואיל ורוב בניינו של אדם מגונה: (ב) שם שאני שמאי דמחמיר טפי ליפשוט מינה טעמא דשמאי דמחמיר: (ג) רש"י ד"ה לעולם וכו' דסמי מכאן שעורה וכו': (ד) ד"ה שהרי וכו' תלמוד ערוך היא כך בידו שהוא מטמא וכו' שיהא בו חצי לוג: (ה) ד"ה משני וכו' ג' אברים לב"ש ויהא וכו' וג' אברים לב"ש:

הגהות הגר"א

[א] גמ' (כי קתני תני כו' עד לא שנא) תא"מ (ועיקר הבעיא קאי על מטמא באהל דתמן בכה"ג דאהלות רובע עצמות מרוב הבנין כו' ואמר רבא ת"ש השדרה והגולגולת היינו מתני' דאהלות שם): [ב] שם חמיר ל"ל טומא:

הגהות מהר"ב רנשבורג

[א] רש"י ד"ה שהרי וכו' עד שיהא בו רביעית. תיבת רביעית נמחק וג"כ חלי: ב) תוד"ה ואי בעית אימא וכו' שר"ע חזר ובא. תיבת ובא נמחק. וג"כ וכן ר"ש בא לומר לע"ל: ג) ד"ה אמר ר"י וכו' של אדם תינוק. תיבת תינוק נמחק וג"כ מגונה: ד) בא"ד הבא מרוב הבנין ורוב הבנין לע"ל: ה) ד"ה וכ"ה וכו' ומפרקי ידים ורגלים תינוק. תיבת תינוק נמחק וג"כ מלינו. א"מ ויעו"ש: ו) ד"ה שמאי אומר וכו' דלא פליגי אלא על הא' ב"ש נמחק תיבת ב"ש וג"כ דב"ש אומרים: ז) ד"ה ולפשוטו וכו' דמחמיר לטמאות בעצם וכו' לע"ל:

פי' הרא"ש (המשך)

למתני אז: היכא דאיכא משאר איברים מרוב בניינו אז מרוב מניינו. ליתני על רובע עצמות הבא מן השדרה ומן הגולגולת וכ"ש שדרה וגולגולת דקס"ד דליכא שדרה וגולגולת שאין בהם רובע עצמות. ח) אלמא דיש שדרה וגולגולת בלא רובע וא"כ היכי בעי לפשוט מדקתני שדרה וגולגולת ולא קתני רובע עצמות הבא מן השדרה אז מן הגולגולת אלמא דרובע לא מטמא הא איצטריך למתני שדרה וגולגולת לגופיה אע"פ שאין בהם רובע ולעולם אימא לך דרובע הבא [משדרה וגולגולת] טמא ולא אחפרש היכא אמר רבא ר"מ דדייק לה מהך דאמר רבא לעיל בפרקי' לא נצרכה אלא

והא רבא הוא דאמר. לעיל (דף נ.) [ה] הא דקתני [ו] מן המת לא נגרכה אלא לרוב מניינו או לרוב מניינו אע"פ שאין בהן רובע עצמות ואע"פ שאין עליו בשר שהנזיר מגלח עליו וה"ה לשדרה וגולגולת שאין בהן רובע עצמות דהא חציי כי הדדי. אלמא [כ"ש] דסבירא ליה לרבא דהיכא דאיכא רובע עצמות משדרה וגולגולת דנזיר מגלח עלה: אין הכי נמי דמעיקרא סבירא ליה דרובע עצמות גמירי אלא בתר דשמעה מר"ע דאמר השדרה והגולגולת ולא אמר בה רובע עצמות [ז] דהוה אמינא לרבי עקיבא דאע"ג דמשני מתים בחיים אית בהו טומאה ולרבנן עד דאתי ממת ג' ומדלא תני הכי ש"מ דלכולי עלמא חצי קב עצמות בעינן בין בשאר עצמות בין ברוב מניינו ורוב מניינו בין בשדרה וגולגולת: **ת"ש שמאי אומר.** רובע עצמות שאמרו אפי' בזמן שבא מעצם אחד או משדרה או מגולגולת. אלמא דברובע סגי והוא שיהא [ח] משדרה וגולגולת: **אמר רבי אליעזר וקנים הראשונים מקצתן היו אומרים חצי קב עצמות וחצי לוג דם לכל.** מטומא בהאל בין לתרומה וקדשים בין לנזיר ועושה פסח: **רובע ורביעית דם לא לכל.** [ט] מטומא כלומר אפי' ג' מכולם אינו מטמא: **ומקצתן היו אומרים אף רובע עצמות ורביעית דם.** מטומאים את הכל: **וכ"ד של אחריהן אומרים חצי קב כו'.** אבל רובע עצמות ורביעית דם [י] אהיל תרומה וקדשים מטמאין בהאל אבל לא ליסמור ימי נזיר ועושה פסח לטמא אלא לעשותו דבמקום כרת לא העמידו דבריהם: **מכדי אין הכרעת שלישית מכרעת.** מכדי כל הכרעה שהיא במקצת כדברי זה ומקצת כדברי זה אינה הכרעה עד שתהא כולה [יא] כדברי ג' מהן ההכרעה לשון שיקול שקול דברי שניים יותר מחמד ומה לאה ר' אליעזר לומר כך ב"ד של אחריהן כך היו אומרים: **אמר ר' יעקב בר אידי.** לומר שעיקר הוא שהוא מפי שמועה ואבטליון. ואית דאמרי שאמרו מפי חגי זכריה ומלאכי [יב]: **על אלו דרישא למעוטי עלם כשעורה.** שאין הנזיר מגלח על אהילו דסלקא דעתך אמינא הואיל ואיתא בטומאה לענין מגע ליטמא נמי באהל קא משמע לן דלא ואע"ג דהדר תני להו בהדיא בסיפא לא מיקשי ולא מידי משום דתני והדר מפרש ולריכי לפרושי דאי לא מפרש לה הוה אמינא דאפי' על מגעו ועל משאו לא יהא [יג] מגלח: **למעוטי אבן הסכוכית.** אבן מסמא וזו היא אבן שמוטלת על גבי המת ברה"ר כדמפרש במס' שבת בפרק אמר ר' עקיבא (דף פב:) שאם הנזיר יושב עליה אע"פ שמטמאתו אינו מגלח עליה. אבן [יד] מסמא אבן שומא ולישנא דקרא נקט דכתיב ושומת על פוס גובא (בדניאל ו) כתיב. לשון אחר אבן הסכוכית אבן המסככת [טו] על הקבר דקיי"ל [טז] כל המטלטלין מביאין את הטומאה בעודי המרדע חוץ מכלי גללים וכלי אבנים וכלי אדמה:

חצי

והא רבא הוא דאמר לא נצרכה אלא לשדרה וגולגולת שאין בהן רובע עצמות

[א] **בתר דשמעה מר"ע ת"ש שמאי אומר עצם אחד מן שדרה או מן גולגולת** [ב] **שאני שמאי דמחמיר טפי ליפשוט מינה טעמא דשמאי דמחמי' הא לרבנן** [ב] **עד דאיכא חצי קב עצמו' דילמא עד כאן לא פליגי רבנן עליה דשמאי אלא בעצם אחד ברובע עצמות אפילו רבנן מודו אמר רבי אליעזר זקנים הראשונים מקצתן היו אומרים חצי קב עצמות וחצי לוג דם לכל רובע עצמות ורביעית דם לא לכל ומקצתן היו אומרים אף רובע עצמות ורביעית דם לכל ב"ד שלאחריהם** [א]**אמרו חצי קב עצמות וחצי לוג דם לכל** [ב]**רובע עצמות ורביעית דם לתרומה וקדשים אבל לא לנזיר ועושה פסח מכדי** [ג]**אין הכרעת שלישית מכרעת אמר רבי יעקב בר אידי** [ד]**מפי שמועה אמרו מפי חגי זכריה ומלאכי: על אלו הנזיר מגלח: על אלו דרישא למעוטי עצם כשעורה** [ה]**דעל מגעו ועל משאו אין ועל אהילו לא ועל אלו דסיפא** [ו]**למעוטי אבן הסכוכית: וחצי קב עצמות:**

חצי

הא אפי' שבורין ומפורקין בעית למימר אם יש בהן רובע עצמות דנזיר מגלח עליהן ותיפשוט דמדקתני במתני' השדרה והגולגולת שלמים ומסתמא אית בהון רובע עצמות מכלל דעל עצמות שבורין ומפורקין שיש בה[1] רובע ובאו (השדרה) משדרה וגולגולת לא מגלח ופריך והא הוא דאמר פירוש רבא לא נצרכה אלא לשדרה וגולגולת שאין בהן רובע עצמות אלמא דרבא גופיה סבירא ליה דאיכא שדרה וגולגולת דלית בהון רובע עצמות ועוטם אימא לך דאפי' על רובע עצמות הבא מן השדרה והגולגולת נזיר מגלח ומתני' דקתני שדרה וגולגולת דמשמע שלמים איצטריך לאשמועינן דאפילו אין בהן רובע נזיר מגלח ולא איתפרש היכא איתמר דרבא ויש ספרים דגרסי לעיל (דף נ.) אמר רבא לא נצרכה אלא לשדרה וגולגולת שאין בהן רובע עצמות [ב]אלא דאיתפרש הכא [ולעיל פירשתי] דאי אפשר לקיים אותה גירסא: **בתר דשמעה מר"ע.** כך כתוב בכל הספרים ולא איתפרש מהר"ל וגימגו"ס ואי לא מסתפינא מרבוותא הוה אמינא שיש חסרון בספרים וגרסינן מקמי פירכא דקאמר[2] רבא לא נצרכה אמר מר עוקבא הכא בשדרה וגולגולת שאין בהן רובע עסקינן פירוש מר עוקבא בא לחזות התשובה שהביא רבא ממנה שהיה סבור רבא דסתם שדרה וגולגולת יש בהן רובע ודחי לה מר עוקבא דמיירי בשדרה וגולגולת שאין בהן רובע ופריך הש"ס ורבא ל"ל האי סברא דאפשר לשדרה וגולגולת בלא רובע והאמר רבא לא נצרכה וכו' ומשני בתר דשמעה ממר עוקבא לההוא שיטוא דשני מר עוקבא הכא דמוקי לה בשדרה וגולגולת שאין בהן רובע וכי האי גוונא הגיה רש"י בזבחים בפרק שני (דף נא:) שהיה כתוב בספרים [הקושיא] וחסר הסוגיא מן הספרים והגיה רש"י [התירוץ][3] גבי שמעתין דקידוש ידיים וכהי נמי בשמעתין שיש הקושיא בלא התירוץ יש להגיה התירוץ ובעלמא נמי אשכחנא שהיה רבא בימי מר עוקבא ע"כ לשון מהרש"ש. והרב רבי יעקב מקינון דחק לישב גירסת הספרים בתר [דשמעה מרבי עקיבא] וה"פ א] הא[4] רבא לא נצרכה כו' כלומר וכיכי תסיק לדעתיה דרבא לאיתויי ממתני' והא איהו גופיה הוא דמוקי לה בשדרה וגולגולת שאין בה רובע עצמות ומשני בתר דשמעה [מרבי עקיבא] רבא לא אמר על מתני' אלא על משנה דאהלות (פ"ג מ"ו) דקתניא רובע ב]ורביעית הבא משני מתים ושדרה וגולגולת משני מתים ועלה איצטריך ליה לשנויי הכי [אבל] מקמי דשמעה [מר' עקיבא] סבירא ליה שאין שדרה וגולגולת שלא יהא בהן רובע עצמות ומשום הכי הוה מייתי רבא ממתני' שפיר דאכתי לא שמעה [מר"ע]: **ת"ש שמאי אומר אפ' עצם אחד משדרה או מגולגולת.** ומדלא בעי שמאי אלא עצם משדרה מכלל דרבנן דפליגי עליה סגי להו בשיעור דרובע עצמות הבא מן השדרה כדקתני ברישא דרובע מטמא בהאל כי בא מעיקר הגוייה וכי בא רובע מן השדרה אפי' מגלח עליה הנזיר[5] דאין סברא לומר דפליגי כולי האי דלרבנן ליבעי חצי קב ולשמאי סגי בעצם אחד ודמי שאני שמאי דמחמיר אבל רבנן [חצי] קב עצמות בעו אף משדרה[6]: וליפשוט מינה לאידך גיסא דלרבנן בעינן חצי קב דמדשמאי דמחמיר לא בעי אלא עצם אחד מכלל דלרבנן שיעורא ד] דבית הלל בעו דהייתו חצי קב דאי לא בעו אלא רובע קב דמדשמאי דמחמיר לא בעי אלא עצם אחד ודחי דילמא לא פליגי אלא בעצם אחד דלא מטמא בהאל לרבנן אבל רובע מטמא ולא חשו לפרושי מילתייהו: **זקנים** הראשונים מקצתן היו אומרים חצי קב עצמות וחצי לוג דם לכל. שאם האהיל עליהם טמא ה] לתרומה[6] ולקדשים ופליגי אמתניתין דמסכת אהלות: ומקצתם היו אומרים אף רביעית דם ורובע עצמות לכל. אף לנזיר ופליגי אמתניתין [דהכא]: **בית** דין שלאחריהם אמרו חצי קב עצמות וחצי לוג דם לכל. אף לנזיר כדתנן במתני' רובע עצמות ורביעית דם לתרומה ולקדשים דהמאהיל עליהם טמא כדתנן במתניתין דמסכת אהלות (פ"ג מ"ח ומ"ט) אבל לא לנזיר ועושה פסח והכי גמירי להו וסברי להו כמתניתין דאין הנזיר מגלח עליו כלל וסברו נמי כמתניתין דאהלות דתנן התם דמטמא בהאל בעלמא לתרומה וקדשים כי ב"ד אחרון סברי כתנא דמתניתין וכתנא דאהלות ו]: ר"מ[7] הכרעה שלישית. היינו תלמידים שב"ד אחרון היו תלמידים לזקנים הראשונים ופריך והא אין הכרעת שלישית מכרעת [ז] בתרא ומדמתני' דהכא ומתני' דהתם דאהלות כב"ד אחרון סבירא מכלל דהכי הילכתא ומשום דהוו להו מכריע ח] והא[8] אין דעת שלישית מכרעת שדעת שלישית טעם בפני עצמו הוא כי הראשונים לא גילו דעתם שיהא ראוי לאהל בין נזיר ועושה פסח לתרומה וקדשים ומשני אמר רבי יעקב בר אידי מפי שמועה אמרוה מפי חגי זכריה ומלאכי ועל כן סברי[9] ב"ד של אחרונים לסמוך על שמועתם ולקבוע הלכה כמותם: **על אלו דרישא למעוטי עצם כשעורה.** ואע"ג דבהדיא קתני על עצם כשעורה על מגעו ועל משאו דמשמע אבל על אהילו לא י"ל תני והדר מפרש: ועל אלו דסיפא למעוטי אבן הסכוכית אבן המיסך על הארץ ויש שני אבנים או ג' יושלין מן הגדר וטומאה תחת אחת מהן ועבר תחת אחת מהן ואינו יודע אם האהיל על הטומאה וקלת קשה דהא תנא ליה סיפא אבל סכוכית ופרעות אין מגלח וא"ל דה"ג תני והדר מפרש כמו עצם כשעורה. מהרש"ש:

חצי

מטמו בשדרה או בגלגולת אלמא חמירי: ליפשוט מינה טעמא דשמאי דמחמיר הא רבנן בעו שדרה וגלגולת לענין טומאה ולתלחלת נזיר [וא"כ] נמי בעי חצי קב: חצי קב עצמות וחצי לוג דם לכל. פי' לכל דבר בעי' שיעור גדול אף לתרומה וקדשים. ופחות משיעור זה אינו מטמא בהאל המת ופליגי אמתני' דאהלות. ומקצתן היו אומרים רובע עצמות ורביעית דם לכל ואף הנזיר מגלח על אהלן ופליגי אמתני' דהכא: מכדי אין הכרעת שלישית מכרעת. פי' דב"ד של אחריהן פי' למ"ש במתני':

מסורת הש"ס

ה) [לעיל נ.], ו) [לעיל נ:], ז) [פסחים כא. חולין קלז.], ח) [חולין עס: בכורות נח. ע"ש בתוס' ד"ה מפיו], ט) [שבת טז:].

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה והא רבא וכו' הא דקתני על המת וכו' אלמא שמע מינה דסבירא ליה לרבא:

הגהות הגר"א

[א] גמ' (בתר דשמעה מר"ע) תפ"מ יז"ב אליבא דב"ש: [ב] שם (עד דאיכא חצי קב עצמות) תפ"מ ג"כ טהור:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] תוד"ה בתר וכו' וה"פ דהמתר כל"ל: ב] בא"ד דקתניא רובע עצמות הבא כל"ל: ג] ד"ה מ"ש וכו' אף משדרה ופריך ליפשוט כל"ל: ד] בא"ד מכלל דלרבנן שיעורא דב"ש. תינח דב"ש נמתקן וכ"כ רבא. ת"מ: ה] ד"ה וקנים וכו' אשם האהיל עליהם טמא בין נזיר בין לתרומה כל"ל: ו] ד"ה בית דין בין וכו' וכתנא דאהלות. נ"ב כאן שייך ד"ה והא אין דעת שלישית וכו' כתמהר נקמן: ז] בא"ד ד"מ וכו' הכרעת שלישי מכרעת בתרא. תינח בתרא נמתק: ח] בא"ד ומשום דהוו להו מכריע. כאן הש"ד. ומכאן ואילך שייך לעיל בתר וכתנא דאהלות כאמור לעיל:

הגהות התוספות

1. נ"ל בהן. 2. נ"ל והאמר. 3. בס"א שהיה כתוב בספרים התירוץ וחסר הסוגיא מן הספרים והגיה רש"י הקושיא. ולגירסא זו נ"ל וחסר הקושיא במקום חסר הסוגיא. 4. נ"ל והאמר. 5. נ"ל אפילו הנזיר מגלח עליה. 6. נ"ל אף לתרומה. 7. נ"ל והא אין הכרעה שלישית מכרעת. יש מפרשים הכרעה שלישית כו'. 8. נ"ל יש מפרשים דעת שלישית. ופריך והא כו'. 9. נ"ל כדאי. ומיבא סברי נמתק.

מוסף רש"י

לשדרה וגולגולת שאין בהן רובע עצמות. דאע"ג דבעלמא לא הוי חציו לענין טומאת אהל אע"כ שיהא בהן רובע עצמות, גבי נזיר הוי חשוב כמת שלם הואיל דאית ביה רוב מניינו או רוב מניינו שהוא מטמא עליו ומגלח עליהם (לעיל נ.). **אין הכרעה שלישית מכרעת.** כשזה אומר כך וזה אומר כך וזה אומר דעת שלישי, אפילו אמצעית היא ביניהם אין זה הכרע (חולין קלז. עי"ש באורכה. ופסחים כא. וב"ק קמז.).

מד א מיי' פ"ז מהל' טומרות הלכה כ ופ"ג מהל' ביאת מקדש הל' יג יד ופ"ו מהל' קרבן פסח הלכה כ סמג עשין ל קמ רכד ולאוין סד:

מה ב מיי' פ"ז מהל' טומרות הלכה ו ופ"ו מהלכות קרבן פסח סה ופ"ג מהל' ביאת מקדש שם ופ"ב מהל' טומאת מת הלכה ג סמג שם ועשין רלא:

מו ג מיי' פ"ז מהלכות טומרות הל' ו ופ"ג מהלכות טומאת מת הלכה כ:

מז ד מיי' פ"ז מהלכות טומרות הלכה ו:

נוסחת הריב"ן

ה) [נעיל לא נגרכה אלא לרוב מניינו ולרוב מניינו דהייתו נמי כשדרה וגולגולת דכי הדדי אינון שאין בהן רובע עצמות הא אית בהו רובע עצמות הויין להו עצמאים אע"ג דלית בה רוב מניינו או כל השדרה והגולגלת הם"ד: ב) דאי הוה אמר בה רובע עצמות הוה אמינא לר"ע גמירי לה דאע"ג כו': ג) כי אמאיהן: ד) לכל אלו אין מטמא: ה) לענין תרומה וקדשים: ו) עד שתהא כולה כאחד מהן: ז) ואית דגרסי מפי שמועה אמרוה מפי חגי זכריה ומלאכי הם"ד: ח) יהא מוד מגלח: ט) משמה: י) המסככת עליו וקמ"ל לכתתן שאם יש לו אבן על כתפיו המתהלת על גבי המת אף על פי שלגבי אבנים פריעות מטמא כדתנן במתניתין דזו אי' מטמא כדתנן כל המטלטלין כו':

פי' הרא"ש

ת"ש שמאי אומר אפי' עצם א' מן השדרה או מן הגולגולת מכלל דרבנן דפליגי עליה אית להו דרובע עצמות הבא מהם טמא דאי לאו הכי קא מפלגת לפלוגתייהו טובא: ומשני שאני שמאי דמחמיר. אבל רבנן לעולם אימא לך חצי קב: תימה היכי בעי למפשט לתגלחת נזיר ו) מהקדש מהאי דמתני' לענין טומאת אהל. ועוד תימה מנ"ל לרמי בר חמא דשדרה וגלגולת חמירי מרוב בניינו ורוב מניינו דשדרה וגלגולת איברי גדולים הם ואפשר שיש בהם כ"כ עצמות כמו רוב בניינו או רוב מניינו. ונראה דביא דרמי בר חמא חליא בהך דמביא לן לעיל אי שדרה וגלגולת תנן או שדרה או גלגולת תנן דפשיטא ליה לרמי בר חמא אי שדרה וגלגולת תנן דבעי חצי קב דהא לא חמירי ואי שדרה או גלגולת תנן פשיטא ליה דעל רובע מהם מגלח כיון דחמירי והיא גופא קא מיבעיא לרמי בר חמא שדרה או גלגולת תנן ונזיר מגלח על רובע כיון דחמירי. או דלמא שדרה וגלגולת תנן ולא חמירי ובעי' חצי קב והשתא מייתי שפיר ממתניתין דאהלות דמשמאי מטמא בעצם א' מן השדרה או מן הגלגולת. מכלל דרבנן

ו) אולי נ"ל לתגלחת נזיר מהאי מתני' דמיירי בטומאת אוהל לענין תרומה וקדשים ועוד פיתה.

חצי קב עצמות כו' היכי דמי אי דאית בהו עצם כשעורה תיפוק ליה משום עצם כשעורה. ל"ע מאי קא פריך הא לענין אהל איירינן ועצם כשעורה לא מטמא באהל ואומר ר"י דסמיך אמאי דבעינן למימר בסמוך דבתר דתנן בריש חצי קב דמשמע אבל פחות לא אמאי איצטריך למיתני בסיפא רובע עצמות דאין הנזיר מגיר מגלח עליו ומשני בסמוך דאייתי למידק דפחות מחצי קב לא מגלח על אהילו אבל על מגעו ועל משאו מגלח ול"ל הוי עיקר רבותא דמתניתין לאשמועינן דעל מגעו ועל משאו מגלח ולכך דייק השתא פשיטא דעל פחות מחצי קב מגלח על מגעו ועל משאו ומיפוק ליה משום עצם כשעורה ומשני כגון דאקמתא אקמוחי שעתן הלק כקמח או כעפר דכי האי גוונא לא מטמא משום עצם כשעורה:

אין עליהם בשר בראוי מאי. הא ולאי דעל אהילו לא יגלח דכתני במתני' דוקא כשיש עליהם בשר כראוי אלא במגעו ובמשאו ובשאין שם עצם כשעורה:

רבי יוחנן אמר אין הנזיר מגלח. דהוא"ל: ואין בו עצם כשעורה: ור"ש בן לקיש אמר נזיר מגלח. על מגעו ועל משאו ואף כי אין בו עצם כשעורה וגם אין עליו בשר כראוי ואינו משוב אבר לטמא באהל מ"מ משוב לטמא במגעו ובמשאו כדדרים ליה מקראי בסמוך: ורבש"ל אומר נזיר מגלח מדלא קתני לה בסיפא. גבי אבל סככות ופרעות ואבר שאין עליו בשר כראוי אף במגעו ובמשאו לא יגלח מכלל דמטמא במגעו ובמשאו וכדדרשי' בסמוך: ור' יוחנן אמר לך הא קתני בריש' על אבר מן המת ועל אבר מן החי שיש עליו בשר כראוי [ולא קתני] אבל אין עליהם בשר כראוי למגעו ולמשאו. מ"מ [מגלח][3] ומדלא קתני הכי ש"מ דלא מגלח אפילו על מגעו ועל משאו אי אין שם בשר כראוי ולא איצטריך תו למיתני' בסיפא[4]: ורבש"ל אומר כל[4] היכא דמשמע מכללא דרישא (אמר מר ד) לא קתני בסיפא: **והא**[5] **ברישא** תני חצי קב עצמות דמשמע חצי קב אין רובע לא ואפילו הכי הדר תנא בסיפא רובע עצמות: התם. אי לא תנא רובע עצמות ה"א דאפי' על מגעו ועל משאו לא יגלח להכי איצטריך למיתני רובע עצמות לאימר דעל אהילו דוקא אין הנזיר מגלח הא על מגעו ועל משאו הנזיר מגלח דס: ה"ג **התם** לאפוקי מדרבי עקיבא [ב] דאמר רביעית דם הבא משני מתים[6] וה"פ לאפוקי מר"ע דאמר בשילהי פירקין דעל רביעית דס בעל דעל[7] מגעו ועל משאו מגלח: **האי** אבר מן המת היכי דמי אי דאית ביה עצם כשעורה דרבי יוחנן. דאמר אין מגיר מגלח עליהן ריש לקיש אמר הנזיר מגלח עליהן רבי יוחנן אמר אין הנזיר מגלח עליהן דהא קתני ברישא על אבר מן המת ועל אבר מן החי[6] וכו' שיש עליהן בזית בשר אין אבל אין עליהם לא ור' שמעון בן לקיש אומר מגלח מדלא קתני בסיפא ורבי יוחנן אמר לך כל היכא דמשמע מכללא לא קתני בסיפא והא חצי קב עצמות דמשמע חצי קב עצמות אין רובע עצמות לא וקתני בסיפא רובע עצמות התם אי לאו רובע עצמות הוה אמינא אפי' על מגעו ועל משאו לא להכי איצטריך למיתני רובע עצמות דעל אהילן הוא דאין הנזיר מגלח והא חצי לוג דם דשמעת מינה חצי לוג דם אין רביעית דם לא וקתני בסיפא רביעית דם התם לאפוקי מדרבי עקיבא [א][6] דאמר רבי עקיבא רביעית דם הבא משני מתים מטמא באהל האי אבר מן המת היכי דמי אי דאית ביה עצם כשעורה מ"ט דרבי יוחנן ואי דלית ביה עצם כשעורה מ"ט דריש לקיש אמר לך ריש לקיש לעולם דלית ביה עצם כשעורה ואפ"ה רחמנא רבייה דתניא [1]וכל אשר יגע על פני השדה בחלל חרב או במת (ב) על פני השדה זה [2]המאהיל על פני המת בחלל [3]זה אבר מן החי ויש לו להעלות ארוכה (ג) [4]חרב ה"ז כחלל או במת [5]זה אבר הנחלל מן המת או בעצם אדם [6]זה רובע עצמות או בקבר [7]זה קבר סתום

דאמר

חצי קב עצמות אין רובע עצמות לא היכי דמי אילימא דאית בהון עצמות כשעורה תיפוק ליה משום עצם כשעורה אלא דאקמח אקמוחי על אבר מן המת ועל אבר מן החי שיש עליהן בשר כראוי: אין עליהן בשר כראוי מאי רבי יוחנן אמר [8]אין הנזיר מגלח עליהן ריש לקיש אמר הנזיר מגלח עליהן רבי יוחנן אמר אין הנזיר מגלח עליהן דהא קתני ברישא על אבר מן המת ועל אבר מן החי (ו) וכו' שיש עליהן בזית בשר אין אבל אין עליהם לא ור' שמעון בן לקיש אומר מגלח מדלא קתני בסיפא ורבי יוחנן אמר לך כל היכא דמשמע מכללא לא קתני בסיפא והא חצי קב עצמות דמשמע חצי קב עצמות אין רובע עצמות לא וקתני בסיפא רובע עצמות התם אי לאו רובע עצמות הוה אמינא אפי' על מגעו ועל משאו לא להכי איצטריך למיתני רובע עצמות דעל אהילן הוא דאין הנזיר מגלח והא חצי לוג דם דשמעת מינה חצי לוג דם אין רביעית דם לא וקתני בסיפא רביעית דם התם לאפוקי מדרבי עקיבא [א] (ו)דאמר רבי עקיבא רביעית דם הבא משני מתים מטמא באהל האי אבר מן המת היכי דמי אי דאית ביה עצם כשעורה מ"ט דרבי יוחנן ואי דלית ביה עצם כשעורה מ"ט דריש לקיש אמר לך ריש לקיש לעולם דלית ביה עצם כשעורה ואפ"ה רחמנא רבייה דתניא [1]וכל אשר יגע על פני השדה בחלל חרב או במת (ב) על פני השדה זה [2]המאהיל על פני המת בחלל [3]זה אבר מן החי ויש לו להעלות ארוכה (ג) [4]חרב ה"ז כחלל או במת [5]זה אבר הנחלל מן המת או בעצם אדם [6]זה רובע עצמות או בקבר [7]זה קבר סתום

חצי קב עצמות. מיטמא עליו על מגעו ועל משאו ועל אהילו ועל רובע עצמות לא מיטמא ואפי' על מגעו ועל משאו: **ופיפוק לי' משום עצם כשעורה.** (ו)ומאי איריא רובע: **אלא דאקמח אקמוחי.** (ז)שנתקן דק הרבה כמו קמח שנטחן שאין בו עצם כשעורה וקמ"ל דאי אית ביה חצי קב עצמות אין רובע עצמות לא מיטמא אפילו על מגעו ועל משאו ועל אהילו פחות מחצי קב לא מגלח אבל אם יש בו עצם כשעורה: **ושיש עליו בשר כראוי.** ש"מ דכי אין עליו בשר כראוי שאינו מגלח: **ריש לקיש אמר נזיר מגלח עליו.** ממאי מדקא חשיב בסיפא על אלו שאין הנזיר מגלח אע"פ שמיטמא באהל ולא קתני בהדייהו אין עליו בשר כראוי אין הנזיר מגלח ש"מ דאע"ג דאין עליו בשר כראוי מגלח: **ור' יוחנן אמר לך.** כל היכא דתני מידי (ד) ומשמע ליה (חד) מכללא כגון הכא דתני ברישא אם יש עליו בשר כראוי מגלח: **אי לא.** הדר תני לה בסיפא הוה אמינא אפי' על מגעו ועל משאו לא יהא נזיר מגלח להכי תנייה דעל אהילו הוא דאין הנזיר מגלח אבל על מגעו מגלח וכגון דלא אקמח אקמוחי ויש בו עצם כשעורה. ואידך נמי דקתני כגון הסככות והפרעות אע"ג דאיכא למשמע לה מכללא מדלא קתני ברישא לכי הדר תני להו משום דקא מיטמא באהל ולריך הזאה שלישי ושביעי: **לאפוקי מדר"ע דאמר רביעית דס הבא משני מתים מטמא באהל.** קמ"ל סיפא דממת אחד בעינא לה: **האי אבר מן המת.** שאין עליו בשר כראוי: **היכי דמי אי דאית ביה עצם כשעורה.** אמאי אינו מגלח על מגעו ומאי טעמא דר' יוחנן: **ואי דלית ביה עצם כשעורה.** ואין עליו בשר כראוי מאי טעמא דריש לקיש דאמר מגלח: **ואפילו הכי רבייה.** לאמר: **דסניף כו' על פני השדה זה המאהיל על פני המת.** המוטל (ג)בשדה מדלא כתיב יגע במת בשדה: **בחלל זה אבר הנחלל מן המת.** הנקלף מן החי (ד) בו לעלות ארוכה: **רובע עצמות.** דמטמא באהל דתנן [נד.] ואהל רובע עצמות אלא שאין הנזיר מגלח על אהילו: **זה קבר סתום.** שאין בו חלל טפח (ה)בין המת והגולל שמטמא:

דאמר

אי אבר מן המת היכי דמי אי דאית ביה עצם כשעורה דרבי יוחנן. דאמר רביעית דם הבא משני מתים בשילהי מר"ע דאמר בשילהי פירקין דעל רביעית דס בעל דעל מגעו ועל משאו מגלח: **אי** אבר מן המת היכי דמי אי דאית ביה עצם כשעורה מאי טעמא דרבי יוחנן. דאמר מגלח עליהן ריש לקיש אמר הנזיר מגלח עליהן רבי יוחנן אמר אין הנזיר מגלח עליהן דהא קתני ברישא על אבר מן המת ועל אבר מן החי שיש עליהן בזית בשר אין אבל אין עליהם לא ור' שמעון בן לקיש אומר מגלח מדלא קתני בסיפא ורבי יוחנן אמר לך כל היכא דמשמע מכללא לא קתני בסיפא והא חצי קב עצמות דמשמע חצי קב עצמות אין רובע עצמות לא וקתני בסיפא רובע עצמות התם אי לאו רובע עצמות הוה אמינא אפי' על מגעו ועל משאו לא להכי איצטריך למיתני רובע עצמות דעל אהילן הוא דאין הנזיר מגלח והא חצי לוג דם דשמעת מינה חצי לוג דם אין רביעית דם לא וקתני בסיפא רביעית דם התם לאפוקי מדרבי עקיבא [א] דאמר רבי עקיבא רביעית דם הבא משני מתים מטמא באהל האי אבר מן המת היכי דמי אי דאית ביה עצם כשעורה מ"ט דרבי יוחנן ואי דלית ביה עצם כשעורה מ"ט דריש לקיש אמר לך ריש לקיש לעולם דלית ביה עצם כשעורה ואפ"ה רחמנא רבייה דתניא [1]וכל אשר יגע על פני השדה בחלל חרב או במת (ב) על פני השדה זה [2]המאהיל על פני המת בחלל [3]זה אבר מן החי ויש לו להעלות ארוכה (ג) [4]חרב ה"ז כחלל או במת [5]זה אבר הנחלל מן המת או בעצם אדם [6]זה רובע עצמות או בקבר [7]זה קבר סתום

חלי קב עצמות. מיטמא עליו על מגעו ועל משאו ועל אהילו ועל רובע עצמות לא מיטמא ואפי' על מגעו ועל משאו: **ופיפוק לי' משום עצם כשעורה.** (ו)ומאי איריא רובע: **אלא דאקמח אקמוחי.** (ז)שנתקן דק הרבה כמו קמח שנטחן שאין בו עצם כשעורה וקמ"ל דאי אית ביה חצי קב עצמות אין רובע עצמות לא מיטמא אפילו על מגעו ועל משאו ועל אהילו פחות מחצי קב אין הנזיר מגלח עליו ומשני בסמוך דאייתי למידק דפחות מחצי קב לא מגלח על אהילו אבל על מגעו ועל משאו מגלח ול"ל הוי עיקר רבותא דמתניתין לאשמועינן דעל מגעו ועל משאו מגלח ולכך דייק השתא פשיטא דעל פחות מחצי קב מגלח על מגעו ועל משאו ומיפוק ליה משום עצם כשעורה ומשני כגון דאקמח אקמוחי שעתן הלק כקמח או כעפר דכי האי גוונא לא מטמא משום עצם כשעורה:

אין עליהם בשר בראוי מאי. הא ולאי דעל אהילו לא יגלח דכתני במתני' דוקא כשיש עליהם בשר כראוי אלא במגעו ובמשאו ובשאין שם עצם כשעורה:

רבי יוחנן אמר אין הנזיר מגלח. דהוא"ל: ואין בו עצם כשעורה: ור"ש בן לקיש אמר נזיר מגלח. על מגעו ועל משאו ואף כי אין בו עצם כשעורה וגם אין עליו בשר כראוי ואינו משוב אבר לטמא באהל מ"מ משוב לטמא במגעו ובמשאו כדדרים ליה מקראי בסמוך: ורבש"ל אומר נזיר מגלח מדלא קתני לה בסיפא. גבי אבל סככות ופרעות ואבר שאין עליו בשר כראוי אף במגעו ובמשאו לא יגלח מכלל דמטמא במגעו ובמשאו וכדדרשי' בסמוך: ור' יוחנן אמר לך הא קתני בריש' על אבר מן המת ועל אבר מן החי שיש עליו בשר כראוי [ולא קתני] אבל אין עליהם בשר כראוי למגעו ולמשאו. מ"מ [מגלח][3] ומדלא קתני הכי ש"מ דלא מגלח אפילו על מגעו ועל משאו אי אין שם בשר כראוי ולא איצטריך תו למיתני' בסיפא[4]: ורבש"ל אומר כל[4] היכא דמשמע מכללא דרישא (אמר מר ד) לא קתני בסיפא: **והא**[5] **ברישא** תני חצי קב עצמות דמשמע חצי קב אין רובע לא ואפילו הכי הדר תנא בסיפא רובע עצמות: התם. אי לא תנא רובע עצמות ה"א דאפי' על מגעו ועל משאו לא יגלח להכי איצטריך למיתני רובע עצמות לאימר דעל אהילו דוקא אין הנזיר מגלח הא על מגעו ועל משאו הנזיר מגלח דס: ה"ג **התם** לאפוקי מדרבי עקיבא [ב] דאמר רביעית דם הבא משני מתים[6] וה"פ לאפוקי מר"ע דאמר בשילהי פירקין דעל רביעית דס בעל דעל[7] מגעו ועל משאו מגלח: **האי** אבר מן המת היכי דמי אי דאית ביה עצם כשעורה דרבי יוחנן. דאמר אין הנזיר מגלח עליהן ריש לקיש אמר הנזיר מגלח עליהן רבי יוחנן אמר אין הנזיר מגלח עליהן דהא קתני ברישא על אבר מן המת ועל אבר מן החי שיש עליהן בזית בשר אין אבל אין עליהם לא ור' שמעון בן לקיש אומר מגלח מדלא קתני בסיפא ורבי יוחנן אמר לך כל היכא דמשמע מכללא לא קתני בסיפא והא חצי קב עצמות דמשמע חצי קב עצמות אין רובע עצמות לא וקתני בסיפא רובע עצמות התם אי לאו רובע עצמות הוה אמינא אפי' על מגעו ועל משאו לא להכי איצטריך למיתני רובע עצמות דעל אהילן הוא דאין הנזיר מגלח והא חצי לוג דם דשמעת מינה חצי לוג דם אין רביעית דם לא וקתני בסיפא רביעית דם התם לאפוקי מדרבי עקיבא [א] דאמר רבי עקיבא רביעית דם הבא משני מתים מטמא באהל האי אבר מן המת היכי דמי אי דאית ביה עצם כשעורה מ"ט דרבי יוחנן ואי דלית ביה עצם כשעורה מ"ט דריש לקיש אמר לך ריש לקיש לעולם דלית ביה עצם כשעורה ואפ"ה רחמנא רבייה דתניא [1]וכל אשר יגע על פני השדה בחלל חרב או במת (ב) על פני השדה זה [2]המאהיל על פני המת בחלל [3]זה אבר מן החי ויש לו להעלות ארוכה (ג) [4]חרב ה"ז כחלל או במת [5]זה אבר הנחלל מן המת או בעצם אדם [6]זה רובע עצמות או בקבר [7]זה קבר סתום

דאמר

אי אבר מן המת היכי דמי אי דאית ביה עצם כשעורה דרבי יוחנן. דאמר רביעית דם הבא משני מתים בשילהי מר"ע דאמר בשילהי פירקין דעל רביעית דס בעל דעל מגעו ועל משאו מגלח: **אי** אבר מן המת היכי דמי אי דאית ביה עצם כשעורה מאי טעמא דרבי יוחנן. דאמ

דאמר מר טומאה בוקעת ועולה. ונעשה קבר כגופו של מת עצמו והמהלך עליו מע"פ שאין נוגע אלא מאהיל טמא: **ואילו גבי נגיעה אמר רב יהודה תניא.** דעד כאן מיירי בטומאת אהל מדכתיב ביה על פני השדה ומכאן ואילך בנגיעה דהא הדר ביה קרא ואמר וכל הנוגע בעצם או בחלל או במת או בקבר: ה"ג **במת זה המחולל מן המת.** ואין עליו בשר כדאמרי: **או בקבר אר"ל זה קבר שלפני הדיבור.** כלומר שהעובדי כוכבים מטמאין במגע אע"פ שאין מטמאין באהל כדתניא[ד] קברי העובדי כוכבים אין מטמאין באהל אלא בנגיעה וכל שהיה קודם הדיבור קודם מתן תורה בין של עובדי כוכבים בין של ישראל קרי ליה קבר בן נח וקבר העובדי כוכבי' לאחר הדיבור [ה]קודם הדיבור שאין מטמאין באהל לפי אלא שיתנה להם תורה ומש"ה קרי ליה קבר שלפני הדיבור: **והאי אבר מן המת ומן המי שנחלל היכי דמי אי דאיתיה בהו עצם כשעורה הא אירכו להו מהנוגע בעצם או בחלל** (ו) **אלא לאו דליתיה בהו עצם כשעורה ולא בשר כרלוי וקא מרבי ליה רחמנא.** הילכך הואיל ואיתרבי ליה ליהוי זיר מגלח עליו: **ורבי יוחנן אמר לך לעולם דאיתיה ביה.** עצם כשעורה ואם אינו ענין למגעו דנפקא ליה מהנוגע בעצם תנהו ענין למשאו אבל אם אין [ז] העצם כשעורה ולא בשר כרלוי לעולם אין עומאתו כלום ואין הנזיר מגלח עליו: **ואינו מתחיל למנות זוירות דטהרה עד שיטהר כו':** **אינביה דטהרה עד שיטהר כו': כשביעי קאי.** כלומר עד דעביד הערב שמש כשביעי דהיינו (ד) שביעי ומיעל שמיני: **ומני ר"א היא.** דאמר כפ' מי שאמר הריני נזיר מגלח (לעיל ד' יח:) מתחיל ומונה מיד משוס ה)**וקדש את ראשו ביום ההוא**ה) אע"פ שלא הביא קרבנותיו: **או דלמא.** מאי עד שיטהר דקאמר עד שיביא קרבנותיו דפרושי קמפרש: **ומני רבנן היא.** דפליגי עליה ואמרי דאין מתחיל למנות עד שיביא אשמו דהיינו לאחר הבאת קרבנותיו וכל זמן שלא הביא קרבנותיו אינו מתחיל. ואי איכא ספרים דכתיב בהו ומני ר"ש היא לאו אשאתא היא דבריתא תני לה להא דרבנן כר"ש: **מדקתני סיפא.** אבל הסככות כו' מתחיל ומונה מיד מיום שביעי לפי שאינו מביא קרבן מכלל דרישא דאית ביה קרבן: **מאי עד שיטהר.** דקאמר עד שיביא קרבנותיו כמשמע דהיינו ו)שמיני ומני רבנן היא דאמרי זוירות דטהרה עד יום שמיני לא חיילא: **מתני' אבל הסככות.** דהיינו אוהל המיסך על הארץ ויש עומאה תחת גוף (ח) ז)בא' מהן ואינו ידוע כנגד מי: וכן תחת אבנים הפרושות היוצאות חוץ מן הגדר וטומאה תחת אחת מהן ואינו ידוע לאדם והלך נזיר בארץ ונכנס ימי נזירותו יצא ח) וכנגם לארץ העמים אין הנזיר מגלח: ואין שנחרש בו קבר [ועד ק' אמה] אשו חכמים שמא דלדל המחריש בעצמות ונשתייר שם עצם כשעורה ויביא עומאה אלא מדרבנן: **וארץ העמים.** דגזרו בה רבנן עומאה כדאמר בפ"ק דשבת (ד' עו.): **הגולל** והדופק. פרש"י בפ"ק דכתובות (דף ד:) גולל זה כיסוי האחרון ודופק הוא דופן של לדלין וקשה לר"ת דאמר בפ' בהמה המקשה (חולין עב.) על פני השדה לרבות גולל ודופק משמע דגלויין הן גולל ודופק ואלו מכוסין הן ופר"ת דגולל הוא המלבה ודופק אבנים שהמלבה נשענת בהן ובמקום אחר מפורש באורך ט): **ורביעית דם ואהל ורובע עצמות.** [אע"פ שמטומאין באהל אין הנזיר מגלח עליהן ודין הוא דהוה ליה למתני פחות מחצי לוג דם או פחות מחצי קב אלא נקט שיעוריה המפורשין י)בפ"ק דאהלות שהן מטומאין באהל]: **וכלים** הנוגעים במת. דכי יומת מת עליו אמרה תורה [וכגמ' מפ' יג בחיו כלים חיי]: **וימי ספרו וימי גמרו.** פי' נזיר שמנה מקצת נזירות ונלטרע בין ימי גמרו דהיינו ימי חלוטו שהחליטוהו לטומאה וכין ימי ספרו אחר שהחלט הכהן והגה נרפא הנגע מן הצרעת ומביא לפורים ומגלח ונכנס במחנה ישראל ושב מחוץ לאהלו שבעת ימים שאסור בתשמיש וביום [השביעי מגלח] ובשמיני מביא קרבנות צרעתו ואותן ימים קרויין ימי ספרו ואין עולין לימי נזירות ואינן מבטלין את הקודמים ח) [וכתב בנזיר) ואילטריך למיתני [ספרו וגמרו] דאי תנא ספרו ה"א אבל ימי גמרו דחמירי סותר ואי תנא גמרו ה"א אבל ספרו דקיל עולה ואריך עיון דלא ליתני אלא ספרו וליכא למימר אבל גמרו סותר דא"כ מאי נפקא מינה במה שימי ספרו אינו סותר הרי כבר סתר מטעם ימי גמרו: **על אלו** אין הנזיר מגלח. לא קאי אימי ספרו ואימי גמרו שהרי [הוא צריך] לגלח בשביל צרעתו אלא קאי אשארא שאין מגלח כדין נזיר דאמר [ומשמע דלא קאי אכלים הנוגעים במת דמיירי בכלי עץ ואין אדם הנוגע בהם צריך הזאה [וכן לא קאי אימי גמרו ואימי ספרו דאין טעון הזאה] אלא קאי אשארא מרביעית דם וגולל ודופק: ואינו

ואילו גבי נגיעה תניא וכל[1] הנוגע בעצם או בחלל עצם זו עצם כשעורה בחלל זו אבר הנחלל מן החי ואין בו כדי להעלות ארוכה או במת זה אבר הנחלל מן המת ואין בו כדי להעלות[2]. כולהו קראי[3] וכולהו דרשות איירי לענין מגע: **או** בקבר רשב"ל אמר זה קבר שלפני הדיבור. שקודם מתן תורה ול"ע לרבנן דר"ש דאמרי (יבמות ד' פא.) אף קברי עובדי כוכבי' מטמאין באהל אלא דרשינן אדם אתם אתם קרויין אדם וכו' אמאי איצטריך [או בקבר] וי"ל דר"ש היא מיהו קשה ב] להרי בני נגיעה מודה ר"ש דקברי עובדי כוכבים מטמאין במגע ובמשא כדאמר רבינא בפרק הבא על יבמתו (שם ד' פא.) ודוחק לומר אלא כרבינא והריב"א פירש קבר שלפני הדיבור גם אותן שמתו [ג] קודם[4] מתן תורה קודם שנאמרה פרשת טומאת מת דש"ד אמינא אדם כי יומת באהל מפרשה זו ואילך וכיונא בזה יש[5] כפ' בתרא דהוריות (ד' י.) דמצריך פסוק לזב שלפני הדיבור משום ד] דסל"ל אינ אינ כי יהיה זב מבשרו מכאן ואילך ה]ומקשינן לר"ש אמאי הוה רבי בנאה מציין מערת המכפלה בפרק חזקת הבתים (ב"ב נח.) והא קודם מתן תורה לר"ש לא מטמא באהל ובפ"ק דמ"ק (ד' ה.) אמרי' דאין מלייטים [על דבר שאינו] מטמא באהל ואומר הריב"א דשפיר קרייה אדם אדם הראשון ואגרהם האדם הגדול בענקים[5] א"ל דקסבר מקבר שלפני הדיבור נרבה קבר ו] שלאחר הדיבור שלאחר מתן תורה ז): **אלא** דלית ביה עצם כשעורה ואפ' הכי אמטמא ורחמנא[6] רבייה. כיון שיש בו אבר אלא: ור' יוחנן אמר לך לעולם דאית ביה כשעורה ואם אינו ענין למגעו תנהו ענין למשאו. אם אינו ענין לנוגע דנפקא ליה מהנוגע בעצם תנהו לענין משאו דעצם כשעורה מטמא במשא וקשה דא"כ מאי קאמר או במת זה אבר הנחלל מן המת ואית בו [כשעורה][7] לימא זו עצם כשעורה: ואינו מתחיל למנות עד שיטהר ויביא קרבנותיו ואיבעיא ליה עד שיטהר. דמתני' בשביעי קאי דלאחר שטבל והזה[8] וגלח ומתחיל[9] מאותו יום למנות זוירות טהרה ויביא קרבנותיו בשמיני ומני ר"ש היא דאמר לעיל פרק מי שאמר (ד' יח:) מתחיל ומונה מיד פירוש שמתחיל ומונה משביעי כדפי' שם או דילמא בשמיני קאי ומאי עד שיטהר שיביא קרבנותיו ומני רבנן היא דאמרי וקדש ראשו ביום ההוא ביום הבאת קרבנותיו: **ת"ש** מדקתני מתחיל ומונה מיד בהדי[10] הך שאין הנזיר מביא קרבן טומאה ומזה בשלישי ובשביעי ומתחיל ומונה מיד דהיינו בשביעי שהרי אינו זקוק להביא קרבן טומאה ז] האמר בריש עד דקתני[11] ולא קתני מתחיל ומונה מיד כמו בסיפא שמע מינה בריש עד שיטהר ויביא קרבנותיו קאמר ומני רבנן היא:

סככות ופרעות. מפ' בגמ' [מאי ניהו]: **בית** הפרס. שהה שנחרש בו קבר [ועד ק' אמה] אשו חכמים שמא דלדל המחריש בעצמות ונשתייר שם עצם כשעורה ויביא טומאה אלא מדרבנן: **וארץ** העמים. דגזרו בה רבנן טומאה כדאמר בפ"ק דשבת (ד' טו.): **הגולל** והדופק. פרש"י בפ"ק דכתובות (דף ד:) גולל זה כיסוי האחרון ודופק הוא דופן של לדלין וקשה לר"ת דאמר בפ' בהמה המקשה (חולין עב.) על פני השדה לרבות גולל ודופק משמע דגלויין הן גולל ודופק ואלו מכוסין הן ופר"ת דגולל הוא המלבה ודופק אבנים שהמלבה נשענת בהן ובמקום אחר מפורש באורך ט): **ורביעית** דם ואהל ורובע עצמות. [אע"פ שמטומאין באהל אין הנזיר מגלח עליהן ודין הוא דהוה ליה למתני פחות מחצי לוג דם או פחות מחצי קב אלא נקט שיעוריה המפורשין י)בפ"ק דאהלות שהן מטומאין באהל]: **וכלים** הנוגעים במת. דכי יומת מת עליו אמרה תורה [וכגמ' מפ' יג בחיו כלים חיי]: **וימי ספרו** וימי גמרו. פי' נזיר שמנה מקצת נזירות ונלטרע בין ימי גמרו דהיינו ימי חלוטו שהחליטוהו לטומאה וכין ימי ספרו אחר שהחלט הכהן והגה נרפא הנגע מן הצרעת ומביא לפורים ומגלח ונכנס במחנה ישראל ושב מחוץ לאהלו שבעת ימים שאסור בתשמיש וביום [השביעי מגלח] ובשמיני מביא קרבנות צרעתו ואותן ימים קרויין ימי ספרו ואין עולין לימי נזירות ואינן מבטלין את הקודמים ח) [וכתב בנזיר) ואילטריך למיתני [ספרו וגמרו] דאי תנא ספרו ה"א אבל ימי גמרו דחמירי סותר ואי תנא גמרו ה"א אבל ספרו דקיל עולה ואריך עיון דלא ליתני אלא ספרו וליכא למימר אבל גמרו סותר דא"כ מאי נפקא מינה במה שימי ספרו אינו סותר הרי כבר סתר מטעם ימי גמרו: **על אלו** אין הנזיר מגלח. לא קאי אימי ספרו ואימי גמרו שהרי [הוא צריך] לגלח בשביל צרעתו אלא קאי אשארא שאין מגלח כדין נזיר דאמר [ומשמע דלא קאי אכלים הנוגעים במת דמיירי בכלי עץ ואין אדם הנוגע בהם צריך הזאה [וכן לא קאי אימי גמרו ואימי ספרו דאין טעון הזאה] אלא קאי אשארא מרביעית דם וגולל ודופק: ואינו

ומאי עד שיטהר בהבאת קרבנותיו ומני ר' היא דאמר וקדש את ראשו ביום ההוא ביום הבאת קרבנותיו:

דאמר מר [א]טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת ואילו גבי נגיעה אמר רב יהודה תניא כ)ב(וכל) הנוגע בעצם או בחלל (ו) בעצם זה עצם כשעורה או בחלל זה אבר הנחלל מן החי ואין בו להעלות ארוכה או במת זה אבר הנחלל מן המת או בקבר אמר ר"ל [ג]זה קבר שלפני הדיבור האי אבר מן המת היכי דמי אי דאית ביה עצם כשעורה היינו הנוגע בעצם אלא דלית ביה עצם כשעורה ואפ' הכי רחמנא רבייה (ב) אמר לך ר' יוחנן לעולם דאית ביה ואם אינו ענין למגעו [ד]תנהו ענין למשאו: ומזה בשלישי ובשביעי וסותר וכו': איבעיא להו הא דקתני עד שיטהר בשביעי קאי עד דעביד הערב שמש ומני [ה]ר"א היא או דילמא בשמיני קאי ומאי עד שיטהר עד שיביא קרבנותיו ומני רבנן היא תא שמע מדקתני סיפא מתחיל ומונה מיד הא רישא מאי עד שיטהר עד שיביא קרבנותיו ומני רבנן היא דאמרי זוירות דטהרה עד שמיני לא חיילא: **מתני'** [ה]אבל הסככות והפרעות ובית הפרס וארץ העמים והגולל והדופק ורביעית דם ואהל [א] ורובע עצמות וכלים הנוגעים במת ובימי ספרו ובימי גמרו על אלו אין הנזיר מגלח [ו]ומזה בשלישי ובשביעי ואינו

נה א מיי' פ"ז מהלכות טומאת מת הלכה ד ה ו:
נו ב מיי' שם פרק ג הלכה ב:
נז ג מיי' שם פרק ו הלכה יג:
נח ד מיי' שם פרק ג הלכה ב:
נט ה מיי' פ"ז מהלכות נזירות הלכה ו (מ); ם ו מיי' שם הלכה ז:

הגהות התוספות

1. ל"ל ונל. ועי' תוי"ט פ"ק דכלים מ"ד ד"ה מטמא. 2. ל"ל להעלות אחרוכה. 3. נדל"ל הא' קרא. 4. בס"ד לאחר. 5. (יהושע יד). 6. ל"ל דרחמנא. 7. תיבות ואית בו כשעורה נמחק. וצ"ל ואין בו כו'. וכ"ה בס"ד. 8. ל"ל שהזה וטבל. 9. ל"ל מתחיל. 10. תיבת בהדי נמחק. וצ"ל בהקן. 11. ל"ל הא בריש דקתני עד שיטהר ולא קתני כו'. 12. ל"ל ואהל רובע. וכ"ה בס"ד ועי' תוי"ט. 13. ל"ל אפרס.

מוסף רש"י

טומאה בוקעת ועולה. ומטמאה כל המאהילים עליה אפילו ממוך לרקיע (חולין עא).

פי' הרא"ש

או בקבר אמר ר"ל זה הקבר שלפני הדיבור שקודם מתן תורה דאמר פ' הבא על יבמתו אמר רשב"י קברי עובדי כוכבים אינם מטמאים דכתיב ואתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם אתם קרויים אדם כו'. ופריך והא כתיב כל הורג נפש וכל נוגע בחלל תתחטאו ומשני דלמא איקטיל חד מיניהו. רבינא אמר נהי דממעטינהו מטומא' אהל דכתיב אדם כי יומת באהל ממגע ומשא מי ממעטינהו. משמע דלאידך שנוייא דאצטריך לשנויי דלמא איקטיל חד מישראל סבר דאף ממגע ומשא מעטי'. ולדידיה איצט' הכא לרבות קבר שלפני הדיבור דאע"ג דלאו ישראל נינהו מטמאו במגעו דהכא במגע איירי ולמגע רבינהו קרא ולא לאהל. ור' בנאה דהוה מציין מערת המכפלה בפ' ח"ה סבר כרבנן דר"ש דפ"ק דמ"ק אמרי' אין מציינין אלא על קבר שמטמא באהל. וריצב"א היה אומר דשפיר קרויין אדם אדם הראשון ואברהם אדם הגדול בענקים; ואפ"ה רחמנא רבייה כיון דהוי אבר שלם: ואם אינו ענין למגעו תנהו ענין למשאו. צ"ע לר"ל מנ"ל דעצם כשעורה מטמא במשא: עד שיטהר דקתני בד' אחר הזאה וטבילה: ומני ר"א דאמר וקדש את ראשו ביום ההוא ביום תגלחתו שמתחיל ומונה מיד בו ביום. או דלמא בח'

תורה אור השלם

1. וְלָקַח אֵזוֹב וְטָבַל בַּדָּם אֵשׁ שָׁהוֹר וְהִזָּה עַל הָאֹהֶל וְעַל כָּל הַכֵּלִים וְעַל הַנְּפָשׁוֹת אֲשֶׁר הָיוּ שָׁם וְעַל הַנֹּגֵעַ בַּעֶצֶם אוֹ בַחָלָל אוֹ בְמֵת אוֹ בַקָּבֶר: במדבר יט יח

נוסחת הריב"ן

א) כלפני: ב) בו עצם: ג) מי' מתחיל למנות מאי קאמר אי עד שיטהר בשביעי קאי: ד) מיפק שביעי: ה) משום שנאמר וקדש: ו) בשמיני: ז) אחד: ח) יצא לארץ העמים וכנגם אין:

הגהות הב"ח

(א) גמ' או בחלל וגו' בעצם זה: (ב) שם ואפ' הכי דאמרינן רבייה ור' יוחנן אמר לך לעולם: (ג) רש"י ד"ה והאי אבר וכו' אי בחלל למה לי אלא לאו: (ד) ד"ה אינביה להו וכו' הייני דנפיק שביעי ומיעל שמיני ומני כל"ל והכ"ל: (ה) ד"ה אבל וכו' נוף אחד מהן:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה או בקבר. בפ' בתרא דהוריות וכו' אינו מדוקדק דהתם בגמרא ממעטינן כי יהיה פרט לפני הדיבור וכ"כ תוס' בנדה דף ע ע"ב:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) בתני' יהדופק וכו' ואהל. ר"ג עי' תוי"ט ד"ה ואהל וכו': ב) תוד"ה אי וכו' מיהו קשה דהכא גבי נגיעה כתיב ומודה כל"ל: ג) בא"ד גם אותן שמתו קודם. תיבת קודם נמחק. וי"ל אחר. ל"מ ויעו"ש: ד) בא"ד הדיבור משום דסל"ל. תיבות דסל"ל נמחק וי"ב דכתיב כל"ל ושקטה בה תמיהת הרב ל"מ כנלע"ד בריב ודו"ק (ל"ה עי' בדברי מר גיסי הרב המחבר זצ"ל בחיבורו הרב גבר. דף ל' ע"ב וע"ג): ה) בא"ד כי יהיה וכו' מכלן ואילך. כלון הכ"ל ואח"כ מה"ל ומקשי כל"ל: ו) בא"ד מקבר שלפני וכו' שלאחר הדיבור שלאחר. ג' תיבות שלאחר הדיבור של כל"ל וכן הוא בנדה דף ע' ע"ב בתוס' ד"ה ואין נגיע מלא וכו' ל"מ ויעו"ש: ז) ד"ה ת"ש וכו' קרבן טומאה האמר. תיבת האמר נמחק. וצ"ב הא:
ח) ד"ה וימי ספרו וכו' הקודמים וכתב בנזיר. תיבות וכתב בנזיר נמחקו. וצ"ב וכתב בפירוש נזיר כל"ל ור"ל שמצאו לאיזה מפורש על נזיר שכתב. ל"מ: